

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің
Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

3 (397)

MAY – JUNE 2022

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 4**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2022

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансент Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 4**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязгат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ООО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2022

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASYMOVA Alma Yessimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 4**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2022

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494

Volume 3, Number 397 (2022), 110-125
<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.305>

УДК 373.6; МРНТИ 14.25.09

Д.Е. Муратбекова, А.Ж. Сапарғалиева*

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті,
Талдықорған, Қазақстан.
E-mail: king_bara@mail.ru

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУ ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА ДАЙЫНДАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация. Қазіргі уақытта бастауыш мектептің болашақ педагогтарын даярлау қазіргі Қазақстандағы өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Осындай жолдардың бірі Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің тәжірибеге бағытталған құзыреттілігін енгізу болып табылады. Бұл бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін, оның алған білімі мен тәжірибесі негізінде Типтік кәсіби мәселелерді шешу қабілетін қалыптастыруды қамтиды. Ғылыми педагогика мен психологияда тәрбие мен оқытудың мақсаты баланың жеке басын дамыту болып табылады. Жеке тұлғаның дамуы халықтың мәдениетін дамытудың ұзақ процесі ретінде қарастырылады. Сөйлеу мәдениеті-бұл жалпы мәдениеттің құрамдас бөлігі, сондықтан сөйлеуді дамыту мектеп жасына дейінгі және кіші оқушының жеке басын қалыптастырудың маңызды міндеті болып табылады. Балаларды дұрыс және мәнерлі сөйлеуге үйрету — ауызша да, жазбаша да — күрделі тәсілді қажет ететін күрделі міндет. Бұл зерттеудің мазмұны бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамытуға ықпал етеді. Тікелей бастауыш мектепте балалар ауызша және жазбаша әдеби тілдің жалпы қабылданған нормаларын игере бастайды, қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында тілдік құралдарды қолдануды үйренеді. Мұғалімнің рөлі-бұл балаларға тіл мәдениетінің талаптары мен нормаларын түсінуге көмектесу, жас оқушыларға өз бетінше ой қалыптастыруға үйрету, тілдік құралдардың дәлдігін, дұрыстығын,

эртүрлілігі мен мәнерлілігін бақылау. Болашақ мұғалімдерді даярлау оқу іс-әрекетінің үш компонентін қамтиды: мазмұнды, операциялық және мотивациялық. Бұл компоненттердің өзара байланысы дайындық деңгейінің сипаттамасы бола алады. Сондай-ақ, эксперимент барысында болашақ мұғалімдердің диалогтік сөйлеуді дамыту бойынша жұмысқа дайындық деңгейі анықталды. Эксперименттің нәтижелері бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамыту бойынша жұмыс жасау үшін әдістемелік жүйені құру қажеттілігін растады.

Түйін сөздер: сөйлеу әрекеті, бастауыш сынып оқушылары, кәсіби, практикаға бағытталған, құзыреттілік, диалогтік сөйлеу.

Д.Е. Муратбекова, А.Ж. Сапарғалиева*

Жетысуский университет им. И. Жансугурова,
Талдықорған, Қазақстан.
E-mail: *king_bara@mail.ru*

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К ФОРМИРОВАНИЮ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. Подготовка будущих педагогов начальной школы в настоящее время является одной из актуальных проблем в современном Казахстане. Одним из таких путей является внедрение практико-ориентированной компетентности будущего педагога начальных классов. Это предполагает формирование профессиональной компетентности педагога начальной школы, его способности решать типичные профессиональные задачи на основе приобретённых знаний и опыта. В научной педагогике и психологии целью воспитания и обучения является развитие личности ребёнка. Развитие личности рассматривается как длительный процесс освоения культуры народа. Речевая культура — это составляющая часть общей культуры, поэтому речевое развитие является важнейшей задачей формирования личности дошкольника и младшего школьника. Научить детей правильной и выразительной речи — как устной, так и письменной — сложная задача, требующая комплексного подхода. Содержание данного исследования способствует развитию диалогической речи младших школьников. Непосредственно в начальной школе дети начинают осваивать общепринятые нормы устного и письменного литературного языка, учатся применять языковые средства в различных условиях

общения. Роль учителя заключается в том, что он должен помочь детям осмыслить требования и нормы языковой культуры, научить младших школьников самостоятельно формулировать мысли, следить за точностью, правильностью, разнообразием и выразительностью языковых средств. Подготовка будущих педагогов включает в себя три компонента учебной деятельности: содержательный, операционный и мотивационный. Взаимосвязь указанных компонентов может служить характеристикой уровня готовности. Также в ходе констатирующего эксперимента были определены уровни готовности будущих педагогов к работе над развитием диалогической речи. Полученные результаты эксперимента подтвердили необходимость создания методической системы к работе над развитием диалогической речи младших школьников.

Ключевые слова: речевая деятельность, младшие школьники, профессиональная, практико-ориентированная, компетентность, диалогическая речь.

D.YE. Muratbekova, A.Zh. Sapargaliyeva*

Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Taldykorgan,
Republic of Kazakhstan.
E-mail:king_bara@mail.ru

FEATURES OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF SPEECH ACTIVITY OF YOUNGER PUPILS

Annotation. The training of future primary school teachers is currently one of the urgent problems in modern Kazakhstan. One of such ways is the introduction of practice-oriented competence of the future primary school teacher. This implies the formation of the professional competence of an elementary school teacher, his ability to solve typical professional tasks based on the acquired knowledge and experience. In scientific pedagogy and psychology, the goal of education and training is the development of the child's personality. Personal development is considered as a long process of mastering the culture of the people. Speech culture is an integral part of the general culture, therefore, speech development is the most important task of forming the personality of a preschooler and a younger schoolchild. Teaching children correct and expressive speech — both oral and written — is a complex task that requires an integrated approach. The content of

this study contributes to the development of dialogical speech of younger schoolchildren. Directly in primary school, children begin to master the generally accepted norms of oral and written literary language, learn to use language tools in various communication conditions. The role of the teacher is to help children understand the requirements and norms of language culture, to teach younger students to formulate their own thoughts, to monitor the accuracy, correctness, diversity and expressiveness of language means. The training of future teachers includes three components of educational activity: content, operational and motivational. The relationship of these components can serve as a characteristic of the level of readiness. Also, during the ascertaining experiment, the levels of readiness of future teachers to work on the development of dialogic speech were determined. The obtained results of the experiment confirmed the need to create a methodological system for working on the development of dialogical speech of younger schoolchildren.

Key words: speech activity, primary school pupils, professional, practice-oriented, competence, dialogical speech.

Кіріспе. Бастауыш мектеп үшін педагогикалық кадрларды даярлаудың қазіргі уақыттағы ең маңызды мәселелерінің бірі университеттің білім беру процесін бастауыш мектептің шынайы жағдайына жақындату жолдарын іздеумен байланысты. Осындай міндеттердің бірі болашақ бастауыш сынып мұғалімінің тұлғалық-бағытталған құзыреттілігін енгізу болып табылады. Бұл бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін, оның алған білімі мен тәжірибесі негізінде типтік кәсіби міндеттерді шеше алу қабілетін қалыптастыруды білдіреді (Маркова, 1990: 98).

Қазіргі ғылыми зерттеулерде болашақ мұғалімнің ана тілін үйретуге дайындығымен және құзыреттер кешенінің қалыптасу деңгейімен анықталатын кәсіби құзыреттілік пен кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру мәселелері зерттелген. Бұл проблема бастауыш сынып мұғалімінің ана тілін оқытуға әдістемелік дайындығының үйлесімді сөйлеуді дамытуға дайындық ретіндегі аспектілерінің бірі болып табылады (Сапарғалиева, 2019: 154).

Негізгі бөлім. Сөйлеуді дамыту әдістемесі бойынша заманауи зерттеулер оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін құрайтын тілдік және сөйлеу құзыреттілігі сияқты оқыту мазмұнының маңызды компоненттерінің нәтижелілігін арттыратын оқыту әдістерін, тәсілдері мен нысандарын іздеуге бағытталған (Шерьязданова, 2019: 216).

Тілдік құзыреттілік екі компоненттен тұратындығын есте ұстаған

жөн: баланың қарым-қатынас пен іс-әрекет процесінде жинақтаған тілдік тәжірибесі және арнайы оқыту барысында үйренген тіл туралы білімі. Сөйлеу құзыреттілігі бұл тілдік құзыреттілікке сүйене отырып, әртүрлі жағдайларда қарым-қатынас жасау үшін қажетті сөйлеу дағдылары жүйесін (диалог жүргізу, ауызша және жазбаша монологиялық және диалогтік мәлімдемелерді қабылдау, ұсыну және құру) қамтитын күрделі ұғым.

Сөйлеуді дамыту және тілді оқыту әдістемесінің теориялық негізі тіл жүйесі, тіл мен сөйлеуді ажырату және тіл қызметі теориялары болып табылады. Бұл идеяның негізін қалаушы Вингелм фон Гумбольдт сөйлеу әрекеті мен тілді қоғам мен адам арасындағы байланыстырушы буын ретінде қарастырады. Ол тілді үдеріс ретінде, әлеуметтік құбылыс және адамның психикалық белсенділігінің бөлігі ретінде түсінді (Гумбольдт, 1985: 416).

Балаға ауызша да, жазбаша да дұрыс және экспрессивті сөйлеуді үйрету жүйелі тәсілді қажет ететін күрделі міндет болып табылады.

Ғылыми зерттеулерде «сөйлеу әрекеті» ұғымының мазмұны бойынша бірнеше түрлі анықтамалары берілген. Соған орай, Ф. де Сауссур сөйлеу әрекетін (тіл+тілдік қабілет) потенциал мен іске асыру ретінде қарама-қайшы келетін «тіл» мен «тілдік қабілеттің» бірлігі ретінде түсіндірді. Н. С. Трубецкий Ф. де Сауссурдың пікірімен келісіп, сөйлеу әрекетін «тіл» мен «сөзді» бір-бірімен тығыз байланыстырып, екі жақты бір тұтас құбылыс деп қарастырды. Л.В. Щербаның еңбектерінде «сөйлеу әрекеті» сөйлеу және түсіну процестерінің жиынтығы ретінде қарастырылады. Э. Косериу «сөйлеу әрекетін» «адамның мінез-құлқының нақты көрінісі» ретінде анықтайды (Щерба, 1974: 428).

Зерттеу жағдайы, мәселелері. Сыртқы сөйлеуді монолог пен диалогта (полилогта) жүзеге асыруға болады. Біз зерттеуімізде диалогтық сөйлеуді таңдадық. Диалог (полилог) – бұл екі немесе одан да көп адамның әңгімесі. Әрбір жеке мәлімдеме әңгімелесушінің репликаларына, қарым-қатынас жағдайына байланысты. Диалогқа егжей-тегжейлі мәлімдемелер қажет емес, өйткені олардың мазмұны бет-әлпет, ым-ишара, интонация және қарым-қатынас жағдайымен толықтырылады. Диалогта толық емес және номинативті сөйлемдер көп, сұрақ-жауап және леп сөйлемдер жиі кездеседі, сонымен қатар, үндеулер, лексика жиі кездеседі. Диалогтың ерекшелігі-эмоционалдылық. Ауызша сөйлеу диалогында жағдайға байланысты, сөйлеушінің ниеті мен мақсатына байланысты, сөздердің мағыналық жағы эмоционалды мағынаны білдіру құралы бола алады. Мысалы,

«Сіздің атыңыз кім?» деген сұрақ барысында мынадай ойлар туындауы мүмкін: «Сіз кімсіз?», «Сіз неге кетесіз?», «Мен үлгерген сияқтымын ба?» және т.б. Соған байланысты, әр түрлі ойларға сәйкес интонация да, ым-ишара да бір-бірінен ерекшеленеді.

Бастауыш мектепте диалогтың нұсқасы әңгіме болып табылады. Онда, әдетте, толық сөйлемдер қолданылады өйткені оның мақсаты осындай сөйлемдердің дұрыс құрылымын үйрету болып табылады. Мұндай диалогтар жасанды түрге ие, өйткені олар іс жүзінде табиғидан өзгеше оқыту сөзі болып табылады.

Сыртқы сөйлеу тілі ауызша және жазбаша түрде жүзеге асырылады. Ауызша сөйлеу тілі үлкен экспрессивті мүмкіндіктерге ие, сонымен қатар тыңдаушыларға тікелей әсер етуі мүмкін. Ауызша сөйлеу тілінің ерекшелігі, оның аяқ астылығында, себебі сөйлеушіге ойлануға уақыт болмайды. Сондықтан ауызша сөйлеу тілінде синтаксис қарапайым түрде қолданылады, ал, сөйлемдердің мөлшері аз болып келеді.

Сыртқы әлемді тануда адамның танымдық іс-әрекетінің ең жоғары формасы ретінде ойлау жүйесі қарастырылады. Салыстыру, талдау, синтездеудеу, жалпылау, абстракция, нақтылау ойлаудың негізгі амалдары болып келеді. Ойлаудың жүзеге асырылуы және өмір сүру құралы-бұл тіл. Бастауыш сынып оқушыларын үйлесімді сөйлеу тіліне оқыту әрине оқушының жеке басының дамуына ықпал етеді, өйткені бұл балаларды шындықтың жаңа құбылыстарын тануына әкеледі.

Бастауыш мектеп оқушыларының сөйлеу тілін дамыту жұмысының әдістемесінде үш бағыт бар.

Сөзбен жұмыс: сөздік қорын байыту және кеңейту, сөздікті нақтылау, сөздік қорын жандандыру, әдеби емес сөздерді жою.

1930 жылы Л.С. Выготскийдің еңбектері балалар сөздігінің дамуын басқа тұрғыдан қарастыруға мүмкіндік берді. Л.С. Выготский баланың сөзді нақты игеруі оның мазмұнын тұжырымдаманы игерумен байланысты екенін атап өтті. Л.С. Выготский өз еңбегінде былай деп жазды: «Бала белгілі бір мағынамен байланысты жаңа сөзбен алғаш танысқан сәтте сөздің дамуы аяқталмайды, ол енді басталады» (Выготский, 1982: 131). «Ұғымдарды қалыптастыру немесе сөздің мағыналылығының қалыптасуы – бұл барлық негізгі интеллектуалдық функцияларды өзіндік комбинацияға қатыстыратын белсенді әрекеттің нәтижесі (сөзбен немесе белгімен жұмыс істеу)». Бұл ереже балалардың сөздік қорының дамуын танымдық белсенділікке, сараланған идеяларды қалыптастыруға, тұжырымдаманың мазмұнына кіретін маңызды ерекшеліктерді оқшаулауға, тұжырымдамалық ойлауды қалыптастыруға негізделуін талап етеді. Л.С. Выготский балаларда

ұғымдарды қалыптастыру процесі бірқатар жеке кезеңдерден тұратынын көрсетті. Сонымен бірге, Л.С. Выготскийдің бұл теориясы балалардың сөйлеу барысындағы жіберетін қателіктерінің шынайы себептерін ашады.

Псевдоұғым бұл маңызды белгіні бөлектеу емес, нақты, фактілік, көрнекі байланыстарды, қарапайым ассоциация негізінде біріктіру. Псевдоұғым тұжырымдаманың қалыптасуына негіз болып табылады және жоғары мектеп жасына дейінгі және кіші мектеп оқушысының жан-жақты ойлауының ең көп таралған түрін құрайды. Осы жағдайлардың барлығында сөз объектімен және объектілер тобымен байланысады, бірақ олардың мәнімен байланыспайды, яғни ұғымдармен байланысты емес, сондықтан бала үшін сөздің мағынасы белгісіз, тұрақсыз, мазмұны бойынша нақты шекаралары жоқ. Л.С. Выготский атап өткендей, бұл сөз бала үшін тұжырымдамаларды емес, кешендерді білдіреді. С. Л. Рубинштейнде де сондай пікірді ұстанады. Оның еңбектерінде былай жазылған: «Ал балалардың сөйлеуінде сөз мағынасының белгісіздігі байқалады, ол бір-бірімен байланысты емес бір-бірімен қиылысатын белгілер негізінде гетерогенді заттарды біріктіреді» (Рубинштейн, 2002: 249).

Әрі қарай «Балаға тән кең жалпылау – бұл саналы операцияның өнімі емес, аффективті-моторлы реакциялармен анықталған көзқарастардың нәтижесі». Балалардың автономды сөйлеуін анықтау бұл сөздің эсер етуі. Ситуациялық және аффективті бірлестік автономды сөйлеудің туынды белгісі ретінде оның полисемиясын тудырады: объективті гетерогенді нысандар аффективті біртекті жағдайға байланысты бір сөзбен біріктіріледі. «Аз сөйлеуде сөздер мағыналық функцияны атқармайды...» (Рубинштейн, 2002: 253).

Сонымен бірге, С.Л. Рубинштейннің пікірі де пәндік ұғымдардың қалыптастырылмағандығын растайды.

Осылайша, Л.С. Выготскийдің теориясы негізінде сөйлеу әрекетін ұйымдастырудың басқа тәсілдері қалыптастырылды, бұл біріншіден, идеялардан қарапайым ұғымдарға ауысуды және қарапайым объективті ұғымдар деңгейінде сөзді дамытуды қамтамасыз етуге, екіншіден, тұжырымдаманың мазмұнын ашып, сөздікті объектілердің белгілі ерекшеліктерін білдіретін сөздермен байытуға мүмкіндік береді және олардың әр түрлі байланыстары мен қатынастары бастауыш сынып оқушыларының диалогтік және монологтік сөйлеуін дамытады.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімі тілдің қосарлы табиғаты бар екенін есте ұстауы керек: бір жағынан, бұл лингвистиканы зерттеу объектісі болып табылатын «жүйелер жүйесі», екінші жағынан –

сөйлеу тілінің құралы. Тіл бұл халық мәдениетінің ажырамас бөлігі, сондықтан оны игеру осы мәдениетті зерттеумен байланысты. Ана тіліне арналған типтік бағдарламаның түсіндірме жазбасында: Ана тілін бастауыш оқытудың негізгі мақсаты коммуникативтік құзыреттілікті, сөйлеу дағдыларын қолдануды талап ететін түрлі өмірлік мәселелерді шешу үшін тілді дұрыс қолдану қабілетін қалыптастыру болып табылады. Оқытудың келесі кезеңдерінде жалғасқан бұл жұмыс оқушыларға ана тілін коммуникация, таным құралы ретінде толыққанды пайдалану мүмкіндігін қамтамасыз етуге; оларды ұлттық мәдениеттің байлықтарына баулуға, өзге тілдердің, мәдениеттердің тасымалдаушыларымен қарым – қатынас жасау дағдыларын қалыптастыруға тиіс.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Зерттеуде біз келесі жалпы ғылыми әдістерді қолдандық: педагогикалық бақылау, талдау, синтездеу, жүйелеу және жалпылау, педагогикалық эксперимент әдістері: анықтау, қалыптастыру, бақылау (сауалнамалар, әңгімелер, математикалық статистика әдістері).

Айқындаушы эксперимент жүргізу үшін біз 1-ден 4-сыныпқа дейінгі «Өзін-өзі тану» бағдарламасы мен оқулықтарын талдадық. Бұл пәннің мазмұны бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамытуға ықпал етеді. Болашақ мұғалімдерді даярлау оқу іс-әрекетінің үш компонентін қамтиды: мазмұнды, операциялық және мотивациялық. Бұл компоненттердің өзара байланысы дайындық деңгейінің сипаттамасы бола алады (Мукажанова, 2016: 92).

Нәтижелер мен талқылау. Айқындау экспериментінің міндеттері:

1. Білімгерлердің диалогтік сөйлеу туралы білім деңгейін және олардың бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамыту процесінде осы білімді қолдану қабілеттерін анықтау.

2. Қалыптасу деңгейлерін анықтау: – пікірталас элементтерімен «Өзін-өзі тану» сабағының үзіндісін талдай білу; – пікірталас элементтерімен «Өзін-өзі тану» сабағының үзіндісін дайындай білу (Мукажанова, 2017: 92).

Болашақ педагогтердің диалогтік сөйлеу (мазмұндық компонент) туралы білім деңгейін, олардың бастауыш сынып оқушыларының диалогтік сөйлеуін дамыту бойынша жұмыс процесінде осы білімді қолдану қабілетін (операциялық компонент) және оқу іс-әрекеті (мотивациялық компонент) процесінде диалогтік сөйлеу туралы білімді пайдалануды саналы түрде анықтау үшін «Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі» (БОПӨ) атты білім беру бағдарламасы бойынша 3 курс студенттеріне сауалнама ретінде сұрақтар жүргізілді:

1. Диалог деп нені айтамыз? Оның құрылысының ерекшеліктерін көрсетіңіз.

2. Диалогтың түрлерін атаңыз. Сіз «Өзін-өзі тану» сабақтарында қайсысын және қандай мақсатта қолданасыз.

3. Сыныптан тыс оқу сабағында пікірталас жүргізу үшін қандай жұмыстарды қолданар едіңіз, оның таңдауын негіздеңіз:

а) М. Әбілқасымов «Туған жер»;

б) В. Осеева «Қайсысы жеңіл?»;

в) Жапон ертегісі «Мүсіндерге арналған алты ереже».

Сауалнамаға «БОПӘ» 3 курсының 100 болашақ педагогтары қатысты.

Сауалнама білімгерлерге «Сөйлеу тілін дамытудың міндеттері, әдістемесі» тақырыбы бойынша практикалық сабақта ұсынылды. Осылайша, студенттер сауалнаманың сұрақтарына алдын-ала дайындықсыз, мектептегі тәжірибесі мен өз жеке тәжірибесіне сүйене отырып жауап берді (Карабутова, 2018: 112).

Сауалнаманың алғашқы екі сұрағы диалогтік сөйлеу туралы білімді анықтауға бағытталған. Екінші сұрақ белгілі бір білім шеңберін анықтауды ғана емес, сонымен қатар білімгерлердің мұғалім ретіндегі іс-әрекетінің себебін анықтауды да қамтыды. Үшінші сұрақта ұсынылған туындыларды таңдау, оған әр түрлі тақырыптағы екі жанрдағы (ертегі, әңгіме) шығармалар кіретіндігіне байланысты. Осы жұмыстардың әрқайсысында белгілі бір мәселені оқшаулауға болады, соның негізінде пікірталас элементтерімен әңгіме болады. Мысалы, «Мүсіндерге арналған алты ереже» жапон ертегісі бойынша-шынайы және жалған мейірімділік мәселесі; М. Әбілқасымовтың «Туған жер» әңгімесі бойынша, В. Осеевтің «Қайсысы жеңіл?»- адам әрекетінің табиғаты мәселесі. (Suleimenova, 2021:23). Сондықтан шығармаларды таңдауды негіздеу өте маңызды. Сондықтан пікірталас үшін шығармаларды таңдау өте маңызды. Сауалнама нәтижелері 1-кестеде көрсетілген.

Болашақ педагогтардың көпшілігі бірінші сұраққа жауап бере отырып, диалогты екі адамның (27,5%); екі және одан да көп адамның (25,5%) әңгімесі ретінде айқындайды (Zhakurov, 2012: 32).

Сауалнамаға қатысқандардың 9% – ы диалогты екі немесе одан да көп адамның қарым-қатынас тәсілі деп санайды. «Диалог-бұл адамдар арасындағы қарым-қатынас тәсілі, ол өз көзқарасын білдіруге де, сұхбаттасушыны тыңдауға да мүмкіндік береді; қарсыластың жауабын түсінуге мүмкіндік береді» (К. Аружан). «Диалог-бұл екі немесе одан да көп адамның әңгімесі, онда адамдар пікір, тәжірибе, тілектер

алмасады. Диалогқа екі тарап та қатысуы керек», - деді Р. Еркежан. Бұл жауаптар тіл білімінде қабылданған диалогтың анықтамасына сәйкес келеді.

1-кесте. Болашақ педагогтардың диалог туралы білім деңгейі (%).

п/п №	Диалогтік сөйлеу туралы білім	Дұрыс жауап	Толық емес жауап	Жауап жоқ	Барлығы %
1	Диалог анықтамасы	62	38	-	100
2	Диалогты құру ерекшеліктері: - репликалармен алмасу; - сұрақ-жауап нысаны - әңгімелесушінің белсенді рөлі	36 43 9	49 - 33	15 57 58	100 100 100
3	Диалог түрлері	-	41	59	100

38% диалогтың нақты анықтамасын бере алмады:

- «диалог-ауызша сөйлеудің бір түрі» - 5,5%,
- «бұл ақпарат беру» - 5,5%,
- «өз көзқарасын білдіру»- 6,0%,
- анықтау орнына диалог түрін атаңыз-10,0%,
- «диалог-бұл екі адамның әңгімесі» - 8,5%,
- «дау» - 2,5.

Жоғарыда келтірілген жауаптар қабылданған анықтамаларға толық сәйкес келмейді.

Диалогтың ерекшеліктерін атай отырып, студенттер негізгі бағыттарды көрсетеді:

- кезек-кезек алмасу-36%,
- диалогтың сұрақ-жауап формасы-43%,
- әңгімелесушінің белсенді рөлі (есту, тыңдау және сөйлеу қабілеті) - 9%.

1-кестеден көріп отырғанымыздай, диалогтың барлық түрлері болашақ мұғалімдерге таныс емес. Не пікірталасты, не әңгімені, не дауды диалогтың бір түрі деп атайды.

Респонденттердің жартысына жуығы (47%) өз таңдауын негіздей алмады. Бұл мәтіндерді жеткіліксіз білумен (кітаптар ұсынылмады, жадтағы мазмұнды қалпына келтірді), сондай-ақ әдебиеттанудың нашар дайындығымен (көркем шығарманы талдай алмау) байланысты.

Осылайша, студенттер диалогтік сөйлеу туралы теориялық білімді нашар біледі. Диалогтың құрылымдық ерекшеліктері мен түрлерін анықтауда үлкен қиындықтар туындайды.

Білім алушылар «Өзін-өзі тану» сабағында диалогты пайдалану мақсаттарын көрсете алмайды. Бұл тек теориялық білімнің жоқтығынан

ғана емес, сонымен қатар оларды оқу процесінде қолдану қажеттілігін түсінбеуден де туындайды.

Білімгерлерге пікірталас элементтері бар «Өзін-өзі тану» сабағында көркем шығарманы таңдау қиынға соғады, бұл білімгерлердің теориялық сөйлеу дайындығының жеткіліксіздігін, білімді іс жүзінде қолдана алмайтындығын білдіреді.

Алынған сауалнама деректерінің нәтижесін біз тәжірибелік оқытуда ескердік. Оқу экспериментін өткізу кезінде білімгерлерге тіл білімі саласындағы (диалогтың мәні мен ерекшеліктері туралы, оқу диалогы, оның құрылымы мен функциялары туралы түсінік беру), сөйлеу саласындағы (коммуникативті іс-әрекеттің түрлері, пікірталас тілі, оқу іс-әрекетінің мотиві, педагогикалық диалог, педагогикалық қарым-қатынас, оқу-сөйлеу жағдайы, мәтін тақырыбы) білімдерін хабарлау қажет. Мұғалімнің тиімді жұмысы үшін бұл білім қажет деп айтуға толық негіз бар.

Эксперимент барысында бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамыту жұмыстарына байланысты дайындық деңгейлері анықталды. Әр деңгей оқу іс-әрекетінің үш компонентін қамтыды: мазмұнды, операциялық, мотивациялық. Бұл компоненттердің өзара байланысы дайындық деңгейінің сипаттамасы бола алады.

Болашақ педагогтардың оқу іс-әрекетінің мазмұндық компоненті келесі білімдерді қамтиды:

1) Тіл білімінен: диалогтың анықтамасы, диалог түрлері (әңгіме, диспут, дау, пікірталас), диалог құрылымының ерекшеліктері (реплика, сұрақ-жауап нысаны, әңгімелесушілердің рөлі);

2) Әдістемеден: көркем шығарманы талдау тәсілдері, «Өзін-өзі тану» сабақтарында кітаппен жұмыс істеудің өзекті әдістері мен тәсілдері.

3) Педагогикадан: танымдық іс-әрекеттің мәні, проблемалық сұрақ, проблемалық жағдай, сабақ.

Берілген компоненттің қалыптасу көрсеткіштері:

а) диалогты, оның түрлерін, құру ерекшеліктерін айқындаудың толықтығы мен дұрыстығы;

б) көркем шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтау;

в) көркем шығарманы талдау әдістерін қолдану (мысалы: кейіпкердің сипаттамасы; кейіпкерлердің мотивтерін, әрекеттерін анықтау; кейіпкерлердің әрекеттері мен тәжірибелерін салыстыру және т.б.).

Оқу іс-әрекетінің операциялық құрамдас бөлігі оқу іс-әрекетінің әдістерін меңгеруді және келесідей жеке дағдыларды қамтиды:

1) пікірталас элементтері бар «Өзін-өзі тану» сабағына көркем шығарма таңдау және өз нұсқасын негіздеу білігі;

2) пікірталас элементтерімен «Өзін-өзі тану» сабағының үзіндісін талдай білу;

3) пікірталас элементтерімен «Өзін-өзі тану» сабағының үзіндісін құрастыра білу.

Болашақ мұғалімдердің іс-әрекетінің мотивациялық компоненті іс-әрекеттің мотивтері мен мақсаттарын қамтиды: қарым-қатынас мәселесіне қызығушылықты арттыру; бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамыту бойынша жұмысқа дайындық қажеттілігін түсіну; оқу процесінде диалогты қолдану қажеттілігін түсіну.

Анықтау эксперименті туралы мәліметтер

Анықтау экспериментінің нәтижесінде біз болашақ мұғалімдердің бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамытуға дайындығының төрт деңгейін анықтай алдық: нөлдік, төмен, орташа, орташадан жоғары (2-кестені қараңыз).

2-кесте. Болашақ мұғалімдердің бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамыту бойынша жұмысқа дайындық деңгейлері (%)

Нөлдік деңгей	Төмен деңгей	Орташа деңгей	Орташадан жоғары деңгей
7	37	45	11

Нөлдік деңгей мазмұнды және операциялық компоненттердің қалыптаспауымен сипатталады. Білімгерлер «Өзін – өзі тану» сабағына пікірталас-әңгіме ұйымдастыра алмайды және дайындай алмайды, өйткені олар диалогтік сөйлеу туралы теориялық білімге, кейбір педагогикалық және әдеби білімге ие емес (мысалы, шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтай алмайды, проблемалық мәселені атай алмайды). Сондай-ақ, нөлдік деңгейдегі болашақ мұғалімдер оқу іс-әрекетінде жеке білімдерін қолдана алмайды (мысалы, пікірталас элементтері бар «Өзін-өзі тану» сабағына көркем шығарма таңдау); сабақтың үзіндісін талдай алмайды. Мотивациялық компонент оқушының оқу процесінде диалогты қолдану мақсатын түсінбейді, сондықтан оны сабақта қолдану қажеттілігін сезінбейтіндігімен сипатталады (Kantureev, 2018: 30).

Төмен деңгей білімгерлердің диалогтік сөйлеу туралы жеке білімінің қалыптасуымен сипатталады. Білімгерлер диалогтың толық анықтамасын бере алмайды, бірақ оны құрудың кейбір ерекшеліктерін атай алады. Немесе білімгерлер диалогтың мәнін толық анықтай алады, бірақ мотивті көрсетпейді (сабақта диалогты қолдану мақсаты). Сондай-ақ төмен деңгей үшін диалогты анықтау кезінде нақты дұрыс емес жауаптар кездеседі (мысалы, «диалогқа екі - үш адамнан

басқа әңгімелесушілер де қатыса алады», - К. Арман). Мазмұндық компоненттің толық емес қалыптасуы оқу іс-әрекетінің операциялық жағының ішінара қалыптасуын анықтайды.

Оқу іс-әрекетінің операциялық жағы мыналармен сипатталады:

а) болашақ мұғалім әңгіме-пікірталас үшін көркем шығарманы таңдауда қателер жібереді (мысалы, кейіпкерлер бір мәнді сипатталатын шығармаларды ұсынады, бұл сабақта диалогтың пайда болуына мүмкіндік бермейді);

б) болашақ педагог тақырыпты қалыптастыруда, әңгіме-талқылаудың мақсаттарын анықтауда қиындықтарға тап болады;

в) сабақтың үзіндісін талдай отырып, болашақ мұғалімдер проблемалық мәселені көрмейді, ал реферат құрастыру кезінде проблемалық сұрақтарды тұжырымдап, жүйеден ажырата алмайды.

Төмен деңгейдегі болашақ мұғалімдер сабақта диалогты қолдану себептерін ішінара түсінеді (мысалы, сауалнамада тек бір мотив көрсетілген, мысалы: «мәселені шешудің ең ұтымды таңдауы» - Анар А.) (Карабутова, 2019: 131).

Көбісі диалогты қолдану оқу процесін жоғары деңгейде құруға көмектесетінін түсінеді, бірақ олар оқу диалогының нақты мақсатын анықтай алмайды.

Орташа деңгей «Өзін - өзі тану» пәні бойынша әңгіме-пікірталас дайындау қабілетінің толық емес қалыптасуымен сипатталады. Диалогты анықтаған кезде болашақ мұғалімдер диалогқа тән көптеген белгілерді атайды, бірақ оларды анықтауда нақтылықты жоғалтады. Сондай-ақ, білімгерлер оқу іс-әрекетінің мазмұндық компонентін сипаттай отырып, сабақта диалогтың пайда болуының кейбір шарттарын атайды (Т. Әсем: «Диалог спикерді тыңдай алатын кезде ғана мүмкін болады». С. Венера: «Диалог сұхбаттасушыға деген сенім мен құрметке негізделген»).

Осы кезеңдегі операциялық компонент келесі ерекшеліктерімен сипатталады:

- Болашақ педагогтар кей жағдайда шығарма таңдауда жекелеген қателіктер жібереді;

- Сабақтың мақсатын анықтауда қиындықтарға тап болады;

- Проблемалық мәселелерді тұжырымдауда нақтылықты жоғалтады;

- Әңгімелесуге арналған сұрақтар жүйесін жеткілікті түрде нақты ұсынбайды (оқылғанның мазмұнын анықтауға арналған сұрақтар басым);

- Әңгіме барысын соңына дейін ойластырмайды (Sapargaliyeva, 2019: 130).

Орта деңгейдегі болашақ мұғалімдер оқу іс-әрекетінің себептерін түсінеді және тұжырымдайды, бір немесе екі мотивті көрсетеді (мысалы, Ш. Вика: «Мен «Өзін-өзі тану» сабағында әртүрлі көзқарастарды талдауға, жанжалды жағдайларды шешуде, жұмысты талқылау кезінде туындайтын даулы мәселелерді шешу үшін қолданамын»).

Орташадан жоғары деңгей білімгерлердің диалогтік сөйлеу туралы білімдерінің неғұрлым толықтығымен анықталады: диалогтың нақты анықтамасы; оның негізгі құрылымдық ерекшеліктері көрсетілген; сабақта диалогтың пайда болуының кейбір шарттары, оқу диалогының түрлері: мұғалім-сынып, ішкі диалог (өзімен өзі). Мысалы: Н. Бота айтпақшы, «Диалог - бұл екі жақты қарым-қатынас процесі (мұғалім де, оқушы да мәселені шеше алады)».

Осы деңгейдің операциялық компоненті келесі дағдылармен сипатталады:

- оқу іс-әрекетінде диалогтік сөйлеу туралы жекелеген білімді қолдана білуімен;
- көркем шығарманы таңдауды негіздеу мүмкіндігімен;
- тақырыпты анықтау және қалыптастыру, әңгіме-талқылаудың мақсаты ретінде;
- проблемалық мәселені тұжырымдай білу және проблемалық жағдай жасау;
- әңгіме барысы туралы ойластыру (Sapargaliyeva, 2015: 113).

Аталған деңгейдегі болашақ педагогтар жұмыстары үшін бір емес, екі көркем шығарманы таңдап, оларды бір тақырыппен біріктіреді (мысалы, Қ. Қайсенов «Жас батырлар» және Ш. Күмісбаев «Үш батыр», әңгіме - пікірталас тақырыбы – Отан қорғаушысының қандай қасиеттері болуы тиіс?).

Осы деңгейдегі мотивациялық компоненттің қалыптасуы болашақ мұғалімдердің сабақта диалогты қолданудың мақсаттарын, екі немесе одан да көп мотивтерді қалыптастыруды айқындайды.

Осылайша, эксперименттің нәтижелері төменгі сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамыту үшін болашақ мұғалімдерді оқытуды қалыптастыру қажеттілігін растады.

Тұжырымдар. Болашақ педагогтарды даярлау ерекше маңызға ие болып табылады. Бұл заманауи Қазақстандық мектепке жоғары мәдениетті, құзыретті, сауатты, өзінің кәсіби міндеттерін білетін педагогтың қажеттілігімен түсіндіріледі.

Анықтау эксперименті барысында болашақ мұғалімдердің «Өзін-өзі тану» сабағында диалогтік сөйлеуді дамыту бойынша жұмысқа дайындық деңгейлері анықталды. Анықтау экспериментінің нәтижелері,

бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуін дамыту бойынша жұмыс жасау үшін әдістемелік жүйені құру қажеттілігін растады.

Біздің ойымызша, біздің зерттеуіміз болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін даярлау мәселесін толығымен шешпейді. Бұл проблема бойынша перспективалы бағыттар келесідей болуы мүмкін:

- басқа пәндер бойынша бастауыш сынып оқушыларының диалогтық және монологтық сөйлеу тілін қалыптастыру жолдары;

- бастауыш мектеп оқушыларының коммуникативтік-сөйлеу қабілеттерінің мүмкіндіктерін зерттеу.

Information about the authors:

Sapargaliyeva Aizhan Zhanisovna – Doctor of philosophy (PhD), senior lecturer of the Faculty of pedagogy and psychology, Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Taldykorgan, Kazakhstan; aizhan_sapargaliyeva@mail.ru, 0000-0001-7252-9120;

Muratbekova Dinara Yerbolsynovna – Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Taldykorgan, Kazakhstan; king_bara@mail.ru, 0000-0003-2480-5690.

ӘДЕБИЕТТЕР

Humboldt V. (1985). Language and philosophy of culture. М.: Progress, 416 p. (in Eng.).

Kantureev, Mansour T., Frolovskaya, Marina N., Sultanova, Gulfariza S., Sakhybayeva, Aygul T., Gussenov, Barkhudar Sh. (2018). Pedagogical conditions of formation professional competences of the bachelor–economist on the basis of understanding. ISSN 2224-52945. Revista Espacios. Vol. 39, Number 23, Page 30. Recovered from: <http://www.revistaespacios.com/a18v39n23/18392330.html> (in Eng.).

Karabutova A.A., Kovrigina O.N., Tokovenko O.M. (2018). Self-knowledge: Textbook for 3rd grade. Almaty: NNPOOC “Bobek”, 144 p. (in Rus.).

Karabutova A.A., Kovrigina O.N., Tokovenko O.M. (2019). Self-knowledge: Textbook for 4th grade. Almaty: NNPOOC “Bobek”, 160 p. (in Rus.).

Markova A.K. (1990). Formation of teaching motivation at school age, A teacher’s manual. М.: Enlightenment, 98 p. (in Rus.).

Mukazhanova R.A., Omarova G.A., Kerimbayeva S.R., etc. (2017). Self-knowledge: Textbook for 2nd grade. Almaty: NNPOOC “Bobek”, 160 p. (in Rus.).

Mukazhanova R.A., Omarova G.A., Saparbayeva A.B., etc. (2016). Self-knowledge: Textbook for 1st grade. Almaty: NNPOOC “Bobek”, 156 p. (in Rus.).

Program “100 concrete steps” of the First President of the Republic of Kazakhstan, Leader of Nation N.A. Nazarbayev - newspaper “Kazakhstanskaya Pravda” dated May 06, 2015, №80 (27956). (in Rus.).

Rubinstein S.L. (2002). Fundamentals of general psychology. Masters of psychology. Ed. Peter, 720 p. (in Rus.).

Sapargaliyeva A. (2019). Improving of the professional training of a pedagogical psychologist as a specialist of helping professions: theory and practice. Monograph / Taldykorgan: “Altyn baspa”, 147 p. (in Rus.).

Sapargaliyeva A., R. Aralbayeva, H. Sheriyazdanova, K. Rysbekov. (2015). Training of specialists of helping professions in the republic of Kazakhstan // Mediterranean Journal of Social Sciences Rome-Italy. Vol 6. No 2, p.4. April, p.111-114. (in Eng.).

Sapargaliyeva A.Zh., Muratbekova D.E. (2019). Development of speech activity in children of primary school age. Reports of the Kazakh Academy of Education.No. 3, pp.152-161. (in Eng.).

Sheryazdanova H.T. (2019). Realities and prospects of training psychologists in higher education. Monograph, Almaty: Kazakh University, 216 p. (in Rus.).

Shcherba, L.V. (1974). The language system and speech activity. L.V. Shcherba. L.: Nauka, 428 p. (in Rus.).

Suleimenova R.A. (2012). Methodological approaches to the development of inclusive education in the Republic of Kazakhstan // Open school. №7(118), pp. 20-24. (in Rus.).

Vygotsky L.S. (1982). Experimental study of the development of concepts. *Sobr.soch.*, Vol.2. M.: Pedagogy, 504 p. (in Rus.).

Zhakypov S.M. (2012). Fundamentals of General psychology: textbook / S.M. Zhakypov. Almaty, 203 p. (in Rus.).

ПАМЯТИ

доктора юридических наук, профессора, академика НАН РК

БАЙМАХАНОВА МУРАТА ТАДЖИ-МУРАТОВИЧА

01.11.1933 – 04.06.2022 гг.

4 июня 2022 года ушел из жизни крупный казахстанский ученый, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК Баймаханов Мурат Таджи-Муратович.

Мурат Таджи-Муратович родился 1 ноября 1933 года в г. Алматы. После окончания школы поступил на юридический факультет Московского государственного университета им. М. В. Ломоносова, который с отличием окончил в 1957 году. В 1973 году защитил диссертацию на тему «Противоречия в развитии правовой надстройки социалистического общества и пути их разрешения».

Мурат Таджи-Муратович работал в Министерстве юстиции Казахстана, а после окончания аспирантуры полностью посвятил свою жизнь науке, пройдя путь от научного сотрудника, научного секретаря, заведу-

ющего отделом, заместителя директора до директора одного из ведущих научных организаций Казахстана – Института философии и права.

Основные направления научных исследований ученого были вопросы конституционного права, теории государства и права, политологии.

Учитывая его глубокие знания в области государственного права, большой опыт, он был назначен председателем Конституционного Суда Республики Казахстан, проработав на этой должности с 1992 по 1995 годы.

С 1995 года – проректор университета «Кайнар» и Высшей школы права «Әділет». Принимал участие в создании Конституции Казахстана и законопроекта об органах государственного управления.

В 1978-1993 годах выступал с докладом на международных конгрессах в США, Франции, Бразилии и других странах.

Мурат Таджи-Муратович внес большой вклад в развитие и становление юриспруденции независимого Казахстана. Ему принадлежат разработки общей теории и методологии права, теории государства, основ конституционного права (сочетание Конституции и текущего законодательства, влияние Основного закона на закрепление, защиты и обеспечения приоритетности прав и свобод человека и гражданина), концепции правового государства и гражданского общества.

Наиболее крупными научными достижениями ученого являются: комплексная разработка проблем противоречий в развитии правовой надстройки при социализме, а также исследование вопроса о становлении правового государства и конституционном процессе в Республики Казахстан.

Мурат Таджи-Муратович оставил бесценное научное наследие: он автор более 300 научных работ, в том числе монографий «Становление суверенитета Республики Казахстан»; Взаимодействие правового сознания с моралью и нравственностью в обществе переходного периода, которые служат неисчерпаемым источником знаний для студентов, магистрантов, преподавателей-юристов.

Вся жизнь Мурат Таджи-Муратович, его научно-педагогическая, организаторская и общественная деятельность служит прекрасным примером умелого сочетания теории и практики, глубоких научных изысканий с активным участием в решении как фундаментальных, так и практических задач.

За большие заслуги перед страной ему было присвоено звание Лауреата премии имени *Чокана Валиханова*, имеет медали и Почетные

грамоты РК, а в 2020 году Указом Президента РК награждён *орденом «Парасат»*.

Президиум НАН РК скорбит о невосполнимой утрате, выражает глубокое соболезнование родным и близким Мурата Таджи-Муратовича.

В нашей памяти Мурат Таджи-Муратович навсегда останется талантливым организатором науки, выдающимся ученым-юристом, безгранично преданным своей профессии и избранному пути, соратником, патриотом Казахстана, оставившим яркий и незабываемый след в истории отечественной науки!

Светлая память о Баймаханове Мурате Таджи-Муратовиче навсегда сохранится в наших сердцах!

Президиум НАН РК

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Г.У. Азимова, А.А. Сатбекова

ЗАМАНАУИ МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ
ӘДІСТЕМЕСІНДЕ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ.....5

Н. Арыстанбекұлы

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ДІНТАНУЛЫҚ САРАПТАМА
ЖҮРГІЗУДІҢ ТАҒЫЛЫМДЫҚ МӘН-МАҢЫЗЫ.....20

Н.А. Ахметова, Г.А. Кажигалиева, М.М. Шайжанова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МЕКТЕПТЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ
ЖАҒАРТЫЛҒАН МАЗМҰНЫ КОНТЕКСІНДЕ ОРЫС ТІЛІН
ИНТЕГРАТИВТІ ОҚЫТУ.....28

А.Е. Әбілқасымова, М.Р. Кушербаева, С. Тамаев, Д.А. Демисенова

СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫН ФИЗИКА МЕН
МАТЕМАТИКАНЫҢ ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСЫ НЕГІЗІНДЕ
ҰЙЫМДАСТЫРУ.....42

І.Н. Ерсари, Э.А. Бакирова

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ОҚЫТУ КЕЗІНДЕ ҚОЛДАНУ
МҮМКІНДІКТЕРІ.....56

Қ. Жаңабаев, А. Ш. Тұрғанбаева, Б. Б. Ешметова

XV-XVIII ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ЖЫРАУЛАР ҚОЛДАНЫСЫНДАҒЫ ТҰРАҚТЫ
ТОПОНИМИКАЛЫҚ БІРЛІКТЕРІНІҢ СЕМАНТИКАСЫ-ПАТРИОТТЫҚ
ТӘРБИЕ ОБЪЕКТІСІ РЕТІНДЕ.....69

А.А. Куралбаева, Н. Әмірбек, Д.Е. Бауыржановна

БІРІНШІ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ОҚУ МЕН ЖАЗУДЫ ҮЙРЕТУ
ӘДІСТЕРІ.....83

Б.С. Қапалбек, Н.Н. Оразхан

ҰЛТ ҰСТАЗЫНЫҢ БАСТАУЫШ МЕКТЕПКЕ ҚАТЫСТЫ ҒЫЛЫМИ-
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫ (Ахмет Байтұрсынұлының
150 жылдығына арналған).....99

Д.Е. Муратбекова, А.Ж. Сапарғалиева

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
СӨЙЛЕУ ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА ДАЙЫНДАУДЫҢ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....110

А.С. Орынбекова, Г.Ж. Меңлібекова
 БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТКЕ
 ДАЯРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЗЕРТТЕУ.....126

Э.Ә. Өтебаева, А.Ә. Солтанбекова, А.Б. Шормақова
 ҚАЗАҚ ҚЫЗЫНА ҚАТЫСТЫ ИДИОЭТНИКАЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІҢ
 ӘДІСТЕМЕЛІК ЖӘНЕ ЭТНОТАНЫМДЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....136

М.Е. Рахметов, А.К. Садвақасова
 ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ПЛАТФОРМАЛАРЫН ҚҰРУ ЖӘНЕ ЖҮЗЕГЕ
 АСЫРУДЫҢ ПРАКТИКАЛЫҚ АЛҒЫШАРТТАРЫ.....149

А.Д. Сыздықбаева, У.М. Әбдіғапбарова
 ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНАН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ СУБЪЕКТИЛЕРІНІҢ
 АКАДЕМИЯЛЫҚ АЛАЯҚТЫҚТАРЫ: МӘНІ, ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....161

Халел Агнур
 БОЛАШАҚ ДИПЛОМАТТАРДЫҢ ШЕТТІЛДІК МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ
 КОММУНИКАТИВТІК ДИСКУРСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА КӘСІБИ
 БАҒЫТТАЛҒАН ТІЛДІК КУРСЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....179

М.Е. Ыбраим, С.Б. Тәліп, Л.К. Бактыбаева
 МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДАҒЫ «МЕКТЕП ЖЕТІЛУ»
 ПСИХО-ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ СИПАТТАРЫН ТАЛДАУ.....192

ЭКОНОМИКА

С.С. Аюбаева, Э. Жуперкене, Л.И. Кусаинова, А.С. Ибраева
 ХАЛЫҚТЫҢ СЕНІМІ – ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕМЛЕКЕТТІК
 АППАРАТЫНЫҢ БЕДЕЛ МЕНЕДЖМЕНТІ АСПЕКТИЛЕРІНІҢ БІРІ
 РЕТІНДЕ..... 204

**С.Х. Бейсембекова, М.Р. Сихымбаев, З.Қ. Қалиасқарова,
 Қ.Б. Жұманазаров, А.К. Алпысбаева**
 ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУДАҒЫ
 ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ: МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІ ДАМУДАҒЫ
 ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСНАМАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ.....221

Ғ.М. Жұрынов, А.А. Муталиева, А.Е. Есболова, С. Дырка
 СҮТ ӨНІМДЕРІ ШАҒЫН КЕШЕНДЕРІНІҢ КООПЕРАЦИЯСЫ ЖӘНЕ
 ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ОРТАСЫНА ЫҚПАЛДАСУЫ.....237

**Б.Н. Исабеков, С.И. Игильманова, К.Е.Хасенова, Н.М. Анарбеков,
 А.К. Бакпаева, Б. Шошай**
 ҚАЗАҚСТАН АЙМАҚТАРЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫ:
 ПРОБЛЕМАЛАРЫ МЕН БОЛАШАҒЫ.....252

А.С. Кадырова, Г.Т. Кунуркульжаева, Б.Ж. Болатова, М. А. Тлеубергена, Н.Б. Султамуратова, М. Жанат ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ.....	264
М.А. Қанабекова Л.Қ. Маткаримова, С.А. Файзуллина ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	280
Г.Е. Керімбек, Б.К. Нурмағанбетова, З.О. Иманбаева, К.Б.Сатымбекова, А.А. Нұрғалиева КӘСПОРЫННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН ЖЕТІЛДІРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ.....	292
А.Ж. Құрмантаева, Ж.А.Оспанбаев, С.Н.Абиева ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНДАҒЫ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ӨЗГЕРІСТЕРДІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	305
Г. Лухманова, Г. Сейтова, Н. Сартанова, Г. Абаева ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР.....	317
А.А. Ниязбаева, Д.А. Амержанова, Б. Куантқан, А.Ж. Ибрашева, Р.Б. Сартова, М.К. Каримбергенова ЭКОНОМИКАНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ СЕКТОРЛАРЫНА ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫҢ КОНЦЕПТУАЛДЫҚ АСПЕКТИЛЕРІ.....	327
Н.Н. Нұрмұхаметов, Ж.С. Булхайрова, Э. В.Белоусова, Ш. Косымбаева ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРҒЫНҮЙ САЯСАТЫН ДАМУ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ДАМУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ.....	339
А.Б. Пиязбаева ЭКОНОМИКАЛЫҚ САНА МЕН ЭКОНОМИКАЛЫҚ ОЙЛАУ: ӨЗАРА БАЙЛАНЫС ДИАЛЕКТИКАСЫ.....	360
Л.С. Спанкулова, З.К. Чуланова, Е. Нұрұлы, Ж.С. Исаева ДӘРІЛІК САҚТАНДЫРУДЫ ЕНГІЗУДІ БАҒАЛАУДЫҢ ӨДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ.....	379
ҒАЛЫМДЫ ЕСКЕ АЛУ	
Заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі Баймаханов Мұрат Тәжі-Мұратұлын еске алу.....	397

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Г.У. Азимова, А.А. Сатбекова

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ВНЕДРЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ
МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ В МЕТОДИКУ ПРЕПОДАВАНИЯ
КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА.....5

Н. Арыстанбекұлы

ПОЗНАВАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРОВЕДЕНИЯ РЕЛИГИОВЕДЧЕСКОЙ
ЭКСПЕРТИЗЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....20

Н.А. Ахметова, Г.А. Кажигалиева, М.М. Шайжанова

ИНТЕГРАТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В КОНТЕКСТЕ
ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....28

А.Е. Абылкасымова, М.Р. Кушербаева, С. Тамаев, Д.А. Демисенова

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ
МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ ФИЗИКИ И МАТЕМАТИКИ.....42

И.Н. Ерсари, Э.А. Бакирова

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
РЕСУРСОВ В ОБУЧЕНИИ.....56

К. Жанабаев, А.Ш. Тургенбаева, Б.Б. Ешметова

СЕМАНТИКА УСТОЙЧИВЫХ ТОПОНИМИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ЖЫРАУ
XV-XVIII ВЕКОВ - ОБЪЕКТ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ.....69

А.А. Куралбаева, Н. Амирбек, Д.Е. Бауыржановна

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПЕРВОКЛАССНИКОВ РАННЕМУ ЧТЕНИЮ
И ПИСЬМУ.....83

Б.С. Капалбек, Н.Н. Оразхан

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОЗИЦИИ УЧИТЕЛЯ НАЦИИ ПО
ОТНОШЕНИЮ К НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ (Посвящено 150-летию
Ахмета Байтурсынова).....99

Д.Е. Муратбекова, А.Ж. Сапаргалиева

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К
ФОРМИРОВАНИЮ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У МЛАДШИХ
ШКОЛЬНИКОВ.....110

А.С. Орынбекова, Г.Ж. Менлибекова
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ
ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ
К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....126

Э.А. Утебаева, А.А. Солтанбекова, А.Б. Шормакова
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ И ЭТНОЯЗЫКОВЫЕ ОСНОВЫ
ИДИОЭТНИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ПО ОТНОШЕНИЮ К ОБРАЗУ
КАЗАХСКОЙ ДЕВУШКИ.....136

М.Е. Рахметов, А.К. Садвакасова
ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ СОЗДАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ
ПЛАТФОРМ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ.....149

А.Д. Сыздыкбаева, У.М. Абдигапбарова
АКАДЕМИЧЕСКОЕ МОШЕННИЧЕСТВО СУБЪЕКТОВ
ПОСТДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: СУЩНОСТЬ, ТЕКУЩЕЕ
СОСТОЯНИЕ.....161

Халел Агнур
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО –ОРИЕНТИРОВАННОГО
ЯЗЫКОВОГО КУРСА В ФОРМИРОВАНИИ ИНОЯЗЫЧНОГО
МЕЖКУЛЬТУРНОГО КОММУНИКАТИВНОГО ДИСКУРСА БУДУЩИХ
ДИПЛОМАТОВ.....179

М.Е. Ыбраим, С.Б. Талип, Л.К. Бактыбаева
АНАЛИЗ ПСИХО-ФИЗИОЛОГИЧЕСКИХ ХАРАКТЕРИСТИК «ШКОЛЬНОЙ
ЗРЕЛОСТИ» У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....192

ЭКОНОМИКА

С.С. Аюбаева Э. Жуперкене Л.И. Кусаинова, А.С. Ибраева
ДОВЕРИЕ НАСЕЛЕНИЯ, КАК ОДИН ИЗ АСПЕКТОВ РЕПУТАЦИОННОГО
МЕНЕДЖМЕНТА ГОСУДАРСТВЕННОГО АППАРАТА РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН.....204

**С.Х. Бейсембекова, М.Р. Сихимбаев, З.К. Калиаскарова, К.Б. Жуманазаров,
А.К. Алпысбаева**
ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НЕДРОПОЛЬЗОВАНИИ
КАЗАХСТАНА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ
К РАЗВИТИЮ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ.....221

Ғ.М. Жұрынов, А.А. Муталиева, А.Е. Есболова, Стефан Дырка
КООПЕРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ МАЛЫХ МОЛОЧНО-ПРОДУКТОВЫХ
ПОДКОМПЛЕКСОВ В ИННОВАЦИОННУЮ.....237

Б.Н. Исабеков, С.И. Игильманова, К.Е. Хасенова, Н.М. Анарбеков, А.К. Бакпаева, Б. Шошай ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	252
А.С. Кадырова, Г.Т. Кунуркульжаева, Б.Ж. Болатова, М. А. Тлеубергена, Н.Б. Султамуратова, М. Жанат СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	264
М.А. Канабекова, Л.К. Маткаримова, С.А. Файзуллина СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	280
Г.Е. Керимбек, Б.К. Нурмаганбетова, З.О. Иманбаева, К.Б. Сатымбекова, А.А. Нурғалиева ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	292
А.Ж. Курмантаева, Ж.А. Оспанбаев С.Н. Абиева СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ СТРУКТУРНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В ЭКОНОМИКЕ КАЗАХСТАНА.....	305
Г. Лухманова, Г. Сейтова, Н. Сарганова, Г. Абаева ФИНАНСОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	317
А.А. Ниязбаева, Д.А. Амержанова, Б. Куанткан, А.Ж. Ибрашева, Р.Б. Саргова, М.К. Каримбергенова КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ИНВЕСТИРОВАНИЯ В ИННОВАЦИОННЫЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.....	327
Н.Н. Нурмухаметов, Ж.С. Булхайрова, Э.В. Белоусова, Ш. Косымбаева РАЗВИТИЕ ЖИЛИЩНОЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ.....	339
А.Б. Пиязбаева ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОЗНАНИЕ И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ: ДИАЛЕКТИКА ВЗАИМОСВЯЗИ.....	360
Л.С. Спанкулова, З.К. Чуланова, Е. Нурулы, Ж.С. Исаева МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ВНЕДРЕНИЯ ЛЕКАРСТВЕННОГО СТРАХОВАНИЯ.....	379
ПАМЯТИ УЧЕНОГО	
Памяти доктора юридических наук, профессора, академика НАН РК Баймаханова Мурата Таджи-Муратовича.....	397

CONTENTS

PEDAGOGY

G.U. Azimova, A.A. Satbekova

EFFECTIVE APPROACHES FOR INTEGRATING MODERN MOBILE APPLICATIONS INTO KAZAKH LANGUAGE TEACHING.....5

N. Arystanbekuly

RELIGIOUS EXPERTISE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN EDUCATIONAL VALUE OF DRIVING.....20

N.A. Akhmetova, G.A. Kazhigalieva, M.M. Shaizhanova

INTEGRATIVE TEACHING OF THE RUSSIAN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF THE UPDATED CONTENT OF SCHOOL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....28

A.E. Abylkasymova, M.R. Kuserbaeva, S. Tamaev, D.A. Demissenova

ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS ON THE BASIS OF INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS BETWEEN PHYSICS AND MATHEMATICS.....42

I.N. Yersari, E.A. Bakirova

POSSIBILITY OF USING DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES IN THE TEACHING.....56

K. Zhanabaev, A.Sh. Turganbayeva, B.B. Eshmetova

SEMANTICS OF STABLE TOPONYMIC UNITS OF ZHYRAU XV-XVIII CENTURIES - THE OBJECT OF PATRIOTIC EDUCATION.....69

A.A. Kuralbayeva, N. Amirbek, D.B. Yesenkulova

METHODS OF TEACHING FIRST GRADERS TO EARLY READING AND WRITING.....83

Kapalbek B.S., Orazkhan N.N.

SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL POSITIONS OF THE NATIONAL TEACHER IN RELATION TO PRIMARY SCHOOL (Dedicated to the 150th anniversary of Akhmet Baitursynov).....99

D.YE. Muratbekova, A.Zh. Sapargaliyeva

FEATURES OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF SPEECH ACTIVITY OF YOUNGER PUPILS.....110

A.S. Orynbekova, G.Zh. Menlibekova EXPERIMENTAL RESEARCH WORK ON THE FORMATION OF THE READINESS OF FUTURE SOCIAL PEDAGOGUES FOR PROFESSIONAL ACTIVITY.....	126
E.A. Utebayeva, A.A. Soltanbekova, A.B. Shormakova METHODOLOGICAL AND ETHNO-LINGUISTIC FOUNDATIONS OF IDIOETHNIC UNITS IN RELATION TO THE IMAGE OF A KAZAKH GIRL.....	136
M.E. Rakhmetov, Sadvakassova A.K PRACTICAL PREREQUISITES FOR THE CREATION AND IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING PLATFORMS.....	149
A. Syzdykbayeva, U. Abdigapbarova ACADEMIC FRAUD BY POST-GRADUATE EDUCATION SUBJECTS: ESSENCE, CURRENT STATUS.....	161
Khalel Agnur THE EFFECTIVENESS OF A PROFESSIONALLY–ORIENTED LANGUAGE COURSE IN THE FORMATION OF A FOREIGN -LANGUAGE INTERCULTURAL COMMUNICATIVE DISCOURSE OF FUTURE DIPLOMATS.....	179
M.Ye. Ybraim, S.B. Talip, L.K. Baktybaeva AN ANALYSIS OF THE PSYCHO-PHYSIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF “SCHOOL MATURITY” IN PRESCHOOL CHILDREN.....	192
ECONOMICS	
S.S. Ayubayeva, E. Zuperkiene, L.I. Kussainova, A.S. Ibrayeva PUBLIC CONFIDENCE AS ONE OF THE ASPECTS OF REPUTATION MANAGEMENT OF PUBLIC SERVICE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	204
S.Kh. Beisembekova, M.R. Sikhimbayev, Z.K. Kaliaskarova, K.B. Zhumanazarov, A.K. Alpysbayeva INNOVATIVE ACTIVITY IN THE SUBSOIL USE OF KAZAKHSTAN: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF ITS STATE REGULATION.....	221
G.M. Zhurynov, A.A. Mutaliyeva, A.Ye. Yesbolova, S.Dyrka COOPERATION AND INTEGRATION OF SMALL DAIRY AND FOOD SUBCOMPLEXES INTO AN INNOVATIVE DEVELOPMENT ENVIRONMENT.....	237

B.N. Isabekov, S. Igilmanova, K.Khassenova, N.M. Anarbekov, A.K. Bakpayeva, B. Shoshay INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF KAZAKHSTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	252
A.S. Kadyrova, G.T. Kunurkulzhayeva, B.Z. Bolatova, M.Tleubergenova, N.B. Sultamuratova, M. Zhanat MODERN STATE AND PROSPECTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	264
M.A. Kanabekova, L.K. Matkarimova, S.A. Faizullina CURRENT STATE OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	280
G. Kerimbek, B. Nurmaganbetova, Z. Imanbayeva, K. Satymbekova, A. Nurgaliyeva THE MAIN DIRECTIONS OF IMPROVING THE ECONOMIC SITUATION OF THE ENTERPRISE.....	292
A. Kurmantaeva, Zh.A. Ospanbayev S.N. Abieva THE CURRENT STATE OF STRUCTURAL CHANGES IN THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN.....	305
G. Lukhmanova, G. Seitova, N.Sartanova, G. Abayeva FINANCIAL RELATIONS IN AGRICULTURE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	317
A. Niyazbayeva, D. Amerzhanova, B. Kuantkan, A. Ibrasheva, R. Sartova, M. Karimbergenova CONCEPTUAL ASPECTS OF INVESTMENT IN INNOVATIVE BRANCHES OF ECONOMICS.....	327
N.N. Nurmukhametov, Z.S. Bulkhairova, E.V. Belousova, S. Kossymbayeva DEVELOPMENT OF HOUSING POLICY IN KAZAKHSTAN: CURRENT STATE AND PROBLEMS OF DEVELOPMENT.....	339
A.Piyazbayeva ECONOMIC CONSCIOUSNESS AND ECONOMIC THINKING: THE DIALECTIC OF INTERCONNECTEDNESS.....	360
L.S. Spankulova, Z.K. Chulanova, Ye. Nuruly, Zh.S. Issayeva METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE INTRODUCTION OF DRUG INSURANCE.....	379
MEMORY OF SCIENTISTS	
In memory of Doctor of Law, Professor, academician of NAS RK Baymakhanov Murat Tadji-Muratovich.....	397

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК *Р. Жәліқызы*

Редакторы: *М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 30.06.2022.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

25,5 п.л. Тираж 300. Заказ 3.